

DE STILLE KRACHT VAN HET VERDRIET: Ervaringen van ouders van een vermoord kind

Vakantie is onvermijdelijk, en gelukkig, een tijd van reflectie. Men neemt er, meestal ook letterlijk, enige afstand van de routine van het werkjaar. Daardoor worden de dagdagelijkse werkzaamheden, of ze nu wetenschappelijk of meer praktijkgericht van aard zijn, en de eigen rol in het (strafrechtsbedelings)'bedrijf' enigszins gerelativeerd en tot hun ware proporties teruggebracht. Her en der worden ook wat vanzelfsprekendheden op de helling gezet. Het denken wordt mijmeren, niet meer gebonden aan allerhande rigiede grenzen van wetenschappelijke of pragmatische aard. Men creëert daardoor voor zichzelf ook de ruimte om wat meer fundamentele vragen over een en ander te laten doordringen. Men (her)leest ook wel eens een boek dat men in de drukte van het werkjaar te snel, te oppervlakkig, te onzorgvuldig wellicht, had 'doorgenomen'.

Enkele maanden geleden werd het boekje 'Leven met een schaduw. Ervaringen van ouders van een vermoord kind' aan de pers voorgesteld. Het is een aangrijpend verhaal, dat werd neergeschreven door een groep van acht ouders met dezelfde verschrikkelijke ervaring, nl. dat ze een kind hadden dat werd vermoord. De groep ontstond op een zeer spontane wijze doordat enkele jaren geleden één van de ouders de stap zette een ander gezin op te zoeken waar eveneens een kind was vermoord. Samen namen zij contact op met een derde gezin en met het Centrum voor Slachtofferhulp te Leuven. Zo ontstond stilaan een groep – schroom belet me dit een zelfhulpgroep te noemen – van acht gezinnen die elkaar geregeld ontmoeten. De idee groeide om het onbeschrijflijke – de pijn, het verdriet, de onmacht, de woede – maar ook de ervaringen met de omgeving, de pers en de politionele en justitiële instanties n.a.v. het verlies van een kind op een gewelddadige manier, te boek te stellen en daardoor kenbaar te maken aan de buitenwereld. De ouders hopen, aldus de inleiding, 'met deze samengebundelde ervaringen anderen te kunnen helpen die vroeg of laat met een gelijkaardige situatie te maken hebben'.

Aldus geformuleerd is deze doelstelling zeer bescheiden, te bescheiden. Dit prachtige boekje bevat namelijk een uiterst belangrijke boodschap voor al diegenen die, vanuit welke invalshoek dan ook, betrokken zijn bij de werking van de strafrechtsbedeling: politiemensen, parketmagistraten, onderzoeksrechters, strafrechters, journalisten, wetenschappers, beleidsverantwoordelijken, ... Vanuit de kracht van hun verdriet confronteren ouders van vermoorde kinderen ons niet alleen met het feit dat, in de context van al de aandacht die naar de opsporing en de eventuele bestraffing van de daders gaat, de slachtoffers in veel gevallen alleen achter blijven met hun pijn en verdriet, maar wellicht nog meer met het feit dat in de strafrechtsbedeling permanent het gevaar dreigt dat de professionals – wij allen dus – geen, of minstens te weinig, aandacht besteden aan de mensen, onze medemensen, om wie het allemaal draait.

In het bestek van dit editoriaal is het onmogelijk in te gaan op alle thema's die in dit boekje aan bod komen en alle signalen die uitgezonden worden. We kunnen de lezers van *Panopticon* alleen maar aanraden de tekst grondig te lezen en te laten bezinken. Na een korte, maar zo indringende beschrijving van wat ieder van hen is overkomen – het zou oneerbiedig en ongepast zijn deze verhalen hier in het kort samen te vatten – wordt ingegaan op een aantal onderwerpen die de ouders speciaal hebben getroffen in verband met wat we hier gemakkelijkschulde omgeving noemen: de wijze waarop de onheilsboodschap werd medegedeeld, het dikwijls ontbreken van enige voorlichting i.v.m. het gebeurde, de positieve maar ook negatieve ervaringen met de politie, de soms onbeholpen reacties van sommigen uit de omgeving, de sensatiebeluste pers, het gebrek aan fundamentele erkenning van het slachtoffer gedurende de gerechtelijke afhandeling, de minimale technisch-juridische rolopvatting van de (soms dure) advocatuur, de afstandelijke opstelling van de hulpverlening, de te beperkte rol en de bureaucratische allures van het schadefonds, ... Met zeer veel nuances en zonder te veralgemenen worden van al deze voorbeelden soms pijnlijke illustraties gegeven.

Op bepaalde plaatsen geven de ouders, met ingehouden adem, naar zij zelf zeggen 'bescheiden' conclusies of aanbevelingen. Het is onze overtuiging dat ze uiterst belangrijk zijn. De ouders houden ons immers meteen ook een spiegel voor die niet altijd een fraai beeld toont van onze strafrechtspleging. Zij doen dit, vanuit hun eigen doorleefde situatie, met een zo grote innerlijke moed dat wij er alleen het grootste respect kunnen voor opbrengen en de plicht hebben zeer aandachtig te luisteren naar hun boodschap. Opvallend daarbij is dat veel van de aanbevelingen die zij verwoorden niet alleen bijzonder waardevol zijn en voorstellen bevatten voor de tragische situatie waarin zij zich zelf bevonden, maar ook voor de problematiek van slachtoffers in het algemeen.

Dit boekje is naar ons gevoelen een opdoffer voor al diegenen die, werkzaam in de strafrechtsbedeling, bezorgd zijn om de menselijkheid er van. De enige conclusie die eruit kan voortvloeien is dat het de hoogste tijd is om opnieuw en fundamenteel na te denken over onze strafrechtspleging en daarbij grondig rekening te houden met de invalshoek van degenen die er voorwerp van zijn, niet in het minst de slachtoffers van strafbare feiten.

Twee zaken springen daarbij in het oog. Een nieuwe aanpak, zeg maar een nieuwe criminele politiek, die explicieter rekening wil houden met de belangen van slachtoffers vereist niet op de eerste plaats nieuwe wettelijke beschikkingen – men verschuilt zich daar al te gemakkelijk achter – maar vooral andere attitudes van de diverse professionele betrokkenen. Bovendien blijkt dat een vernieuwde en verruimde aandacht voor het slachtoffer niet noodzakelijk een negatieve impact moet hebben op de positie van daders van strafbare feiten en hun rechtsbescherming. De sereniteit die de ouders ten toon spreiden op dat vlak is bewonderenswaardig. In een tijd waarin de roep om een hardere repressie, niet in het minst van politici die zich enkele goedkope stemmen van de goegemeente willen verzekeren, opnieuw luider klinkt, is dit een deugddoend geluid.

De aanbevelingen van de ouders spreken voor zichzelf en zijn trouwens doorgedrongen tot de Minister van Justitie die, ter gelegenheid van de persvoorstelling, aankondigde een werkgroep op te richten om het probleem te bestuderen. Dit wettigt wellicht de hoop dat men op beleidsvlak fragmentaire initiatieven, zoals ze her en der genomen worden, wil overstijgen en komen tot meer structurele

aanpassingen in zowel de politionele en gerechtelijke sfeer als in de sfeer van de hulpverlening.

Op gevaar af afbreuk te doen aan de rijkdom van de suggesties die door de ouders geformuleerd worden, willen we slechts enkele van de prioriteiten benadrukken waarmee een vernieuwd slachtoffergericht beleid zou moeten rekening houden.

Er moeten maatregelen genomen worden voor een verbetering van de kwaliteit van de opvang door politionele en justitiële instanties. Het is al zo dikwijls gezegd en geschreven ... De technisch-administratieve, op de opsporing gerichte, aanpak moet aangevuld worden met een zorgvuldige bejegening van de slachtoffers die tegemoet komt, niet alleen aan hun juridische en financiële problematiek maar ook aan de emotionele en psychologische impact van het gebeurde. Dit is niet alleen een kwestie – ook dit wordt stilaan een statement – van mentaliteit van de individuele politieambtenaar maar ook van een gedegen opleiding en training van de politiemensen in het algemeen. Alhoewel dit ook een taak is van alle politieambtenaren, dient overwogen te worden om binnen de politie mensen voor bepaalde taken – o.m. het brengen van onheilsboodschappen en de opvang van slachtoffers van ernstige delicten – een gespecialiseerde opleiding te bieden.

De doorverwijzingsmogelijkheden door de politie en de justitiële instanties naar gespecialiseerde hulpdiensten moet vergemakkelijkt worden. Onmiddellijke en rechtstreekse contactname van deze diensten met de slachtoffers moet mogelijk zijn op een manier die verenigbaar is met de privacy van alle betrokkenen. Daartoe moet er dringend overleg en coördinatie tot stand komen tussen de hulpverlening – o.m. de centra voor slachtofferhulp – en de politionele en gerechtelijke instanties.

Vanuit de gerechtelijke instanties moet er aandacht worden besteed aan een zorgvuldige informatieverstrekking aan de slachtoffers. Men verschuilt zich hier soms al te gemakkelijk achter het bijna sacrale geheim van het onderzoek, geheim dat dan wel soms minder sterk speelt t.a.v. de persjongens. Rekening houdend met de specifieke vereisten van een strafrechtelijk onderzoek moeten slachtoffers op een georganiseerde wijze precieze inlichtingen kunnen krijgen over de stand van zaken van het onderzoek en o.m. over de betekenis en de motieven van bepaalde onderzoeksverrichtingen die al dan niet ten uitvoer worden gelegd. De aanbeveling in het boek in dit verband om op elk parket een contactpersoon aan te duiden, is uiterst zinvol en o.i. gemakkelijk realiseerbaar.

Alhoewel de pers haar rol moet spelen, moet zij een veel grotere bescheidenheid aan de dag leggen en een striktere deontologie naleven bij haar berichtgeving, waarbij bescherming van de persoonlijke levenssfeer van alle betrokkenen moet gegarandeerd worden. Zonodig moet de wetgever zijn verantwoordelijkheid opnemen en ingrijpen, zoals trouwens recent gebeurde m.b.t. de berichtgeving inzake verkrachtingszaken. Ongebreidelde sensatielust, een totaal gebrek aan enige schroom en schandalige methodes om soms zeer intieme informatie te verzamelen hebben niets met persvrijheid te maken.

Dit waren slechts enkele van de suggesties die door de ouders geformuleerd worden. Er zijn er vele andere die de moeite waard zijn en waarvan wij hopen dat ze door de verantwoordelijken op alle echelons gehoord worden.

Dit boekje noch dit editoriaal hebben wetenschappelijke pretenties. Toch wilden we even blijven stilstaan bij de boodschap die het uitdraagt in de hoop dat we

er zelf enkele lessen in bescheidenheid uit trekken. Wellicht kan het ons helpen, bij het begin van het nieuwe werkjaar, om te vermijden dat we het leven en de mensen bekijken als onderdelen van een coherent, juridisch systeem, van een goed geoliede wettelijke machine, zonder deze wet en de manier waarop hij ten uitvoer wordt gelegd nog te toetsen aan het leven zelf. Het kan ons helpen voortdurend alert te blijven teneinde niet vast te roesten in of ons te koesteren aan de veilige zekerheden, of zijn dit vormen van zelfgenoegzaamheid, van ons eng vakgebied. Ons terugtrekken in allerlei vormen van – om het met een modewoord te zeggen – professionele en individuele ‘cocooning’ zou maatschappelijk wel eens nefast kunnen blijken te zijn ...

Frank HUTSEBAUT
18 augustus 1992

Leven met een schaduw. Ervaringen van ouders van een vermoord kind, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1992, 94 p.